

Documentació a la Universitat Oberta de Catalunya (2n cicle)

INTRODUCCIÓ

La llicenciatura de segon cicle de Documentació de la UOC ha estat avaluada dins del programa institucional de l'any 2001 de l'Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari de Catalunya (AQU Catalunya). La fase d'avaluació interna es va fer a cavall entre l'any 2001 i el 2002, quan es va lliurar l'informe intern. A petició de la mateixa UOC, la visita del Comitè d'Avaluació Externa (CAE) no es va dur a terme fins al mes de novembre de 2003, i es va lliurar l'informe el mes de maig de 2004. En el CAE hi havia una representació d'experts nacionals i internacionals en l'àmbit de la documentació, com també de la metodologia d'avaluació, amb experiència prèvia en processos d'avaluació i coneixedors dels trets específics del model de la UOC.

Quant a l'objecte d'avaluació, cal precisar que en la fase interna s'han avaluat conjuntament els estudis de Ciències de la Informació i de la Comunicació, que engloben la llicenciatura de 2n cicle de Documentació i la de Comunicació Audiovisual. Ara bé, el CAE s'ha centrat únicament en la llicenciatura de Documentació, tal com establí el conveni d'avaluació signat entre AQU Catalunya i la UOC, atès que la llicenciatura de Comunicació Audiovisual no presentava prou trajectòria (publicada al BOE d'1 d'abril de 2003) per ser avaluada. Cal tenir present que un dels requisits perquè una titulació se sotmeti a un procés d'avaluació és disposar de tres anys, com a mínim, amb graduats.

Aquesta és la segona experiència d'avaluació institucional de la UOC amb AQU Catalunya; l'anterior fou el curs 2000-2001, amb l'avaluació dels ensenyaments d'Humanitats i Filologia Catalana (vegeu l'Informe anual d'AQU Catalunya de l'any 2002).

Pel que fa al model d'avaluació, cal dir que l'avaluació interna de la UOC ha seguit com a referència el model de la Fundació Europea per a la Gestió de la Qualitat (EFQM), que, si bé presenta força diferències respecte de la metodologia d'avaluació d'AQU Catalunya, en recull els aspectes clau. A més, cal tenir present que durant l'avaluació no s'ha disposat de l'annex de dades i indicadors habitual i, per tant, aquest informe no recull les mateixes taules de dades que la resta d'informes. Això no obstant, s'ha fet un esforç per poder adaptar-les, i el CAE, a partir del contingut de l'avaluació interna, ha preparat un informe d'acord amb la metodologia d'AQU Catalunya.

Quant al procés, cal fer esment de les millores incorporades a partir de la primera experiència per tal de millorar la participació dels estudiants i dels consultors i tutors. D'aquesta manera, per exemple, es van preparar uns espais virtuals específics per poder recollir l'opinió dels usuaris (professors, consultors, estudiants). Així mateix, el CAE va elaborar un qüestionari específic per a cada col·lectiu, que es va fer circular uns quants dies abans de la visita. Aquestes accions han donat bons resultats; això no obstant, la participació presencial a les audiències ha estat baixa.

En general, l'avaluació s'ha desenvolupat de manera satisfactòria i en un clima de col·laboració i coincidència en la diagnosi entre ambdós comitès.

CONTEXT INSTITUCIONAL

Cal tenir present que es tracta d'una universitat no presencial amb un model pedagògic diferent de la resta d'universitats catalanes, que es basa en l'ús intensiu de les noves tecnologies per mitjà d'un campus virtual i que aposta per facilitar l'accés a la formació al llarg de la vida. La UOC es va crear l'any 1995. Es tracta, doncs, d'una universitat jove i amb processos emergents. Quant a la seva naturalesa jurídica, la UOC és una universitat de caràcter privat, però amb un impuls i un control públics a través d'un patronat en el qual la Generalitat de Catalunya té majoria.

Els estudis d'Informació i Documentació es van posar en marxa el curs 1999-2000. Hi ha 1.300 estudiants matriculats i cada any es graduen al voltant de 55 llicenciats (dades del curs 2002-2003). Es tracta, doncs, d'una titulació jove amb una trajectòria molt reduïda, per la qual cosa hi ha indicadors (per exemple, la graduació) que no estan prou estabilitzats.

Taula 1. Dades generals de la Universitat Oberta de Catalunya. Curs 2001-2002

	Documentació, UOC
Estudiants a l'ensenyament	1.303
Estudiants de l'ensenyament a tot Catalunya	1.645
Total d'estudiants matriculats a la UOC	20.668
Estudiants de segon cicle a la UOC	5.571
Percentatge d'estudiants de la titulació respecte al total d'estudiants de la UOC	6,3%
Percentatge d'estudiants de la titulació respecte al total d'estudiants de segon cicle de la UOC	23,3%
Percentatge d'estudiants de la titulació respecte al total d'estudiants de la titulació a Catalunya	79,2%

Font: DURSI

A Catalunya, la llicenciatura de segon cicle de Documentació s'imparteix també, de manera presencial, a la Universitat de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona. Per accedir a aquests estudis cal haver cursat la diplomatura de Biblioteconomia i Documentació o bé qualsevol altra titulació de primer cicle.

Es valora positivament el fet que la UOC és una universitat pionera en l'oferta telemàtica d'ensenyaments. La seva dualitat organitzativa interna (equip directiu) i externa (tutors, autors de materials) reclama un esforç permanent de coordinació i comunicació.

ACCÉS ALS ESTUDIS

L'oferta de formació no presencial no es pot comparar amb l'oferta de les universitats presencials. Així, per exemple, el perfil dels estudiants de la UOC és molt diferent del dels estudiants de nou accés de les universitats presencials. L'oferta de la UOC s'adreça a una societat diversa pel que fa a l'edat, l'activitat professional i la situació personal. La majoria dels estudiants treballen (segons l'informe del CAE, el 95%) i molts ja tenen una titulació universitària (majoritàriament, la diplomatura de Biblioteconomia i Documentació), com també responsabilitats familiars.

Taula 2. Demanda d'accés. Documentació a la UOC. Evolució 1999-2003

	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Nombre de sol·licitants	1.060	493	476	337
Nombre d'admesos	1.038	412	409	323
Nombre de matriculats nous	883	343	340	243

Font: informe del CAE

No hi ha cap restricció de places (*numerus clausus*), i això ha comportat en determinats períodes de gran demanda acceptacions de matrícula molt nombroses que han dificultat la capacitat de resposta de l'equip docent. Això no obstant, l'avaluació externa ha destacat com un dels principals punts forts la important demanda social d'aquests estudis, que es palesa en un flux constant de matriculats any rere any.

Taula 3. Matrícula total. Documentació a la UOC. Evolució 1999-2003

	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
TOTAL matriculats	648	896	1.303	1.386
% homes	24%	24,5%	26,8%	28%
% dones	76%	75,5%	73,2%	72%

Font: informe del CAE

D'altra banda, els estudiants mostren un nivell de satisfacció important per la qualitat dels materials docents, la formació rebuda, l'enfocament del pla docent i l'atenció rebuda per part dels professors.

Taula 4. Intervals d'edat. Documentació a la UOC

19-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-55	>55
4,08%	22,48%	25,09%	22,14%	14,41%	7,47%	2,17%	2,17%

Font: informe del CAE

Quant a la dedicació dels estudiants, d'acord amb les estimacions de la mateixa UOC, es considera que la càrrega teòrica és de quinze hores de treball de l'estudiant per crèdit. A partir d'enquestes als estudiants de la titulació, s'estima que dediquen entre deu i dotze hores per setmana i que, en general, preveuen acabar la llicenciatura en vuit semestres (el doble del que teòricament està previst). En general, doncs, els estudiants es matriculen a la meitat dels crèdits teòrics previstos a cada semestre.

FITES, OBJECTIUS I PLANIFICACIÓ

Els objectius estan clarament definits i es recullen en els documents interns d'informació i, també, en el material divulgatiu. D'altra banda, cal esmentar l'existència d'un Pla estratègic global de la UOC, que inclou un apartat específic per als estudis de Documentació.

En síntesi, les fites plantegen proporcionar una formació de qualitat en Informació i Documentació a un ampli col·lectiu de diplomats en Biblioteconomia i llicenciats en altres carreres universitàries. Una de les característiques és fer èmfasi en la funció directiva dels futurs graduats. Ara bé, d'acord amb el CAE, s'observa una manca de material o assignatures directament relacionades amb aquesta dimensió. Tanmateix, cal tenir present que els primers graduats es van llicenciar el curs 2000-2001, per la qual cosa encara no hi ha prou trajectòria per fer una valoració exhaustiva del grau d'assoliment dels objectius.

L'avaluació ha destacat la cultura d'avaluació interna dels estudis, per bé que ha assenyalat la necessitat de reforçar els mecanismes de revisió i seguiment dels objectius; en concret, s'ha destacat la valuosa aportació que els tutors i els consultors poden fer en aquest sentit.

PROGRAMA DE FORMACIÓ

El pla d'estudis, malgrat que respecta els requisits de la normativa legal vigent per a l'obtenció dels títols homologats, fa una aposta innovadora que és ben percebuda pels mateixos estudiants i per l'entorn empresarial. En concret, planteja una oferta formativa orientada a donar resposta a les necessitats de gestió de la informació de l'empresa privada, més que no pas del sector públic (arxius i biblioteques), que per raons històriques era la sortida laboral tradicional. Això no obstant, el CAE ha destacat la necessitat de contrastar aquesta aposta un cop hi hagi un nombre més gran de graduats i una demanda més acreditada per part de les empreses.

En el cas d'estudiants provinents d'altres llicenciatures que no siguin Biblioteconomia i Documentació, cal cursar uns complements de formació (40,5 crèdits).

Cal fer esment dels certificats de graduació progressiva (tècnic en gestió de recursos d'informació; en documentació electrònica, i en gestió del coneixement i societat de la informació), que acrediten que l'estudiant ha superat les assignatures d'un determinat àmbit de coneixement. Globalment, es consideren una bona iniciativa, per bé que caldria incorporar assignatures de contingut tècnic i un major pes en el tractament de les matèries de gestió i direcció.

Taula 5. El programa de formació

	Documentació, UOC
Publicació al BOE	15-11-2001
Anys de durada	2
Pla d'estudis	
Crèdits troncal i obligatoris	76,5
<i>Teoria</i>	-
<i>Pràctica</i>	-
Crèdits optatius (b)	31,5
Crèdits de lliure elecció	12
Total	120
Grau mínim de practicitat obligatòria	-
Nombre d'assignatures optatives ofertes	12
Oferta de crèdits optatius propis (a)	12
Relació d'optativitat (a/b)	0,38
Projecte final de carrera / pràcticum	Sí
Estades pràctiques	No
Font: informe del CAE	

Quant al pràcticum, es tracta d'una assignatura de nou crèdits que consisteix en la resolució d'un cas pràctic o un treball de recerca per part de l'estudiant, en el qual cal aplicar de manera integral els coneixements adquirits. Amb tot, es tracta d'una iniciativa molt recent en el moment de l'avaluació, per la qual cosa no s'ha fet una avaluació detallada dels resultats.

DESENVOLUPAMENT DE L'ENSENYAMENT

El model pedagògic salva les dificultats de la no-presencialitat mitjançant les eines del model propi de la UOC. Així, es proporciona als estudiants uns materials didàctics, i l'acció docent la duen a terme els consultors (vegeu l'apartat Professorat) de les assignatures. A més, el tutor segueix al llarg de tota la carrera el progrés dels estudiants i fa d'enllaç amb els consultors. Globalment, el model ha estat ben valorat pels estudiants. El sistema docent actual ha demostrat una capacitat notable d'evolució i innovació en les metodologies docents. Ara bé, l'avaluació ha destacat la necessitat d'establir els mecanismes oportuns de revisió i actualització dels materials, per tal d'assegurar-ne l'actualització permanent.

Pel que fa a l'avaluació dels aprenentatges, a part de la possibilitat de presentar-se a l'examen final, cal destacar l'aposta per l'avaluació continuada i les proves de validació. En aquest cas, els estudiants han de fer diversos treballs i activitats al llarg del semestre i, al final, fer una prova de validació que substitueix l'examen final. Així, l'avaluació continuada assumeix un rol acreditatiu de l'aprenentatge dels estudiants i no únicament formatiu. Tant els professors com els consultors i els mateixos estudiants coincideixen a fer-ne una valoració positiva. El CAE ha recomanat aprofitar els registres tipus *log* (evidències sobre l'ús del campus virtual) que es deriven de l'activitat d'aprenentatge dels estudiants a través del campus virtual, per fer una anàlisi més aprofundida sobre les activitats docents que permetria estudiar maneres addicionals d'avaluació.

Taula 6. Distribució dels estudiants en la titulació. Curs 2001-2002

	Documentació, UOC
Mitjana d'estudiants per consultor	51
Mitjana d'estudiants per tutor	67
Total d'estudiants	1.303
Estudiants equivalents a temps complet	652

Font: informe del CAE

Taula 7. Resultats acadèmics. Curs 2002-2003

	Documentació, UOC
Taxa d'èxit en el 1r semestre	
<i>Seguiment de l'avaluació continuada</i>	69,6%
<i>Superació de l'avaluació continuada</i>	68,2%
<i>Superació de l'assignatura</i>	79,8%
Taxa d'èxit en el 2n semestre	
<i>Seguiment de l'avaluació continuada</i>	71,9%
<i>Superació de l'avaluació continuada</i>	69,4%
<i>Superació de l'assignatura</i>	79,4%
Mitjana d'estudiants titulats (2000-2003)	55
Taxa de graduació (en tant per u)	0,59

Font: informe del CAE

Quant als resultats, els indicadors disponibles aporten, segons el CAE, uns índexs d'èxit en l'obtenció de la titulació que estan per sobre dels d'uns estudis presencials, però que són força adequats en el cas dels estudis no presencials. En aquest context, cal tenir present que el perfil i les expectatives dels estudiants condicionen molt la seva progressió acadèmica. Així, les taxes de graduació són més baixes, ja que hi ha estudiants que duen ritmes més lents, altres estudiants que opten per descansar durant un semestre, etc.

Les dades de rendiment dels estudis de Documentació se situen per sobre de la mitjana de la UOC i, d'altra banda, demostren que fer l'avaluació continuada és una bona estratègia per a la superació de les assignatures (vegeu la taula 7).

PROFESSORAT

L'activitat docent s'estructura al voltant de tres figures ben diferenciades. D'una banda, els **professors propis** de la UOC, responsables de coordinar la docència des de la seu institucional. L'altra figura és la dels **consultors**, especialistes en assignatures concretes i externs a la UOC, la responsabilitat principal dels quals és orientar personalitzadament l'aprenentatge dels estudiants. Finalment, hi ha els **tutors**, que fan tasques d'orientació curricular i de seguiment de grups relativament reduïts d'estudiants.

Taula 8. Professorat. Curs 2001-2002

	UOC-Campus principal	UOC-Campus iberoamericà	Total
Professors propis	7	3	10
Consultors	44	12	56
Tutors	14	3	17

Font: Informe intern

L'avaluació externa ha destacat els bons resultats assolits en el capítol de gestió, fruit de la mateixa cultura interna de la UOC en aquesta dimensió i, també, del fet de tractar-se d'un col·lectiu relativament reduït, ben conjuntat i amb un bon lideratge. Ara bé, les tasques de gestió ocupen la totalitat de la jornada laboral dels professors propis, amb la qual cosa els queda molt poc temps per assumir les tasques de docència i recerca pròpies d'un professor universitari. En aquest context s'emmarca una de les principals recomanacions del CAE, que, si bé respecta i considera legítim el model de la UOC, posa de manifest que a mitjà i llarg termini aquest model podria condicionar negativament la qualitat i la capacitat didàctica dels professors propis, ja que permet que un professor propi no hagi estat autor dels materials de cap assignatura ni hagi actuat com a consultor. Així, el CAE ha assenyalat la conveniència de tenir un nombre més gran de doctors entre el col·lectiu de professors propis (actualment representa una tercera part), però per poder fer això cal millorar l'actual pla de carrera acadèmica per al personal docent i investigador, per tal que s'ajusti a les necessitats de la UOC. D'altra banda, destaca la necessitat d'optimitzar els processos de selecció de nous professors.

INSTAL·LACIONS

Pels trets específics d'una universitat no presencial, aquest apartat fa referència a l'adequació dels sistemes d'informació. Així, l'avaluació ha valorat positivament la nova interfície i el nou disseny general, que permeten a l'estudiant trobar tot el que necessita en un entorn integrat. Malgrat que durant l'avaluació no s'ha pogut constatar, els estudiants han manifestat, d'una banda, lentitud i complexitat en els tràmits administratius i, de l'altra, problemes tècnics puntuals de saturació.

El servei de biblioteca mereix un esment especial. La biblioteca digital proporciona col·leccions digitals de recursos molt apropiats per al suport d'aquesta llicenciatura. El servei d'obtenció de documents i de préstec interbibliotecari facilita el subministrament de documents a estudiants i professors. D'altra banda, les estadístiques d'ús demostren una bona integració dels recursos bibliotecaris en la metodologia docent.

RELACIONS EXTERNES

S'ha destacat positivament les relacions que es mantenen amb altres universitats, el col·legi professional, les empreses, etc., per bé que cal esmerçar esforços per consolidar-les. Així, l'avaluació externa ha recomanat dissenyar un pla d'actuació que concreti els objectius que cal assolir per tal de posar a l'abast dels estudiants contactes amb el món professional de la biblioteconomia i la documentació.